MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318

Vidyawarta®
Peer-Reviewed International Journal

July To Sept. 2021
Issue-39, Vol-05

01

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

July To Sept. 2021
Issue 39, Vol-05

Date of Publication
01 August 2021

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. **न्यायक्षेत्र:बीड**

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

14) STUDY OF RELATIONSHIP BETWEEN PROFESSIONAL DEVELOPMENTS OF JUNIOR ...
Harishchandra R Singh & Dr. Chetan U Chavan, Mumbai ||75

15) शाश्वत विकास काळाची गरज
प्रा.डॉ.बी.आर.शिंदे, जि.परभणी ||78

16) लोकसंस्कृतीच दर्शन घडविणारी कविता
डॉ. श्रीराम गोविंद गव्हाणे, जि.नांदेड ||80

17) वृत्तपत्रांच्या भूमिका आणि सामाजिक सलोखा एक दृष्टीक्षेप
सर्जेराव नारायण बोराडे, मुंबई ||81

18) आधुनिक तंत्रज्ञान : ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांची भूमिका
प्रा.डॉ. चंदनशिवे टी.ए., वडाळा ||88

19) मराठवाडयातील महिला डॉक्टराचे सांस्कृतीक जिवन -एक अभ्यास
प्रा.डॉ.प्रकर्ष सुभाषराव देशमुख, जि.लातूर ||89

20) कोविड १९ चा भारतातील आदिवासींवर पडलेला प्रभाव
प्रणिता काळे, मुंबई ||93

21) शहापूर तालुक्यातील तंत्रस्नेही शाळांतील आधुनिक साधनांमुळे विद्यार्थ्यांच्या ...
Karan Pardeshi ||96

22) ग्रंथालय व माहिती स्त्रोत केंद्र आपत्ती व्यवस्थापन व सुरक्षा
प्रा. प्रकाश गो. लाभसेटवार, जि. गडचिरोली ||103

23) हिंगोली जिल्हयातील लिंग गुणोत्तर व साक्षरता प्रमाणाचा तुलनात्मक अभ्यास
डॉ.किर्तीमालीनी हणमंतराव पाटील, नांदेड ||107

24) नॅक – महाविद्यालयीन मुल्यांकन – एक अभ्यास
प्राचार्य डॉ.शेख एस.जे, जि. जळगाव ||109

25) अर्जलेखन व पत्रलेखन
शेलार प्रभंदा ||111

26) संशोधनाची व्यष्टि (वैयक्तिक) अध्ययन पध्दतीवर दृष्टिक्षेप
प्रा. डॉ. टी.जी. सिराळ, औंढा-नागनाथ, जि. हिंगोली ||118

27) वसई परिसरातील कोळी लोकसंस्कृतीदर्शन
ज्योनस व्हॅलेंटाईन वसईकर, मुंबई

www.vidyawarta.com/03 | http://www.pri...

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318
Vidyawarta®
Peer-Reviewed International Journal
July To Sept. 2021
Issue-39, Vol-05

15

शाश्वत विकास काळाची गरज

प्रा.डॉ.बी.आर.शिंदे
वाणिज्य विभाग,
कै.रमेश वडपुडकर महा.सोनपेठ, जि.परभणी

****

प्रस्तावना:—

शासवत विकास म्हणजे भविष्यकाळात टिकून विकास या संकल्पनेचा उगम १९६० च्या दशकात झाला. ही संकल्पना नैसर्गिक संसाधनाचा वापर व त्यापासून निर्माण होणारे दुष्परिणाम याशी संबधित आहे. जगाचा सव्रागिन विकास म्हणजे आर्थिक विकास हा नैसर्गिक साधन संपत्तीवर अवलंबून असते. परंतु नैसर्गिक साधन संपती नैसर्गिक निर्मिती असल्यामुळे त्या मर्यादित असतात. म्हणून त्याचा परिणाम भविष्यकालीन विकासावर होतो. तसेच उत्पादनाची प्रक्रिया राबवताना पर्यायवरणाची हानी होते. त्याचा परिणाम आर्थिक विकासावर होतो. म्हणून आर्थिक विकासाची गती सारखी ठेवण्यासाठी संसाधंनाचा योग्य वापर केला पाहिजे आणि पर्यावरणाचा ऱ्हास टाळला पाहिजे. तरच देशयात शाश्वत विकास होऊ शकतो. विसाव्या सतकाच्या उतरार्धात पर्यावरणाचा ह्रस व पर्यावरणाचा असमतोलामुळे देशाच्या आर्थि विकासात मोठ्य आडचणी निर्माण झाल्या. १९९० च्या काळा नंतर विकासाचे नवनवे आयात उदयास आले. जागतिक स्तगवर विकास करताना तो केवळ वर्तमान पिढीसाठि नाही तर भावी पिढीसाठी शुद्धा पूरक असला पाहिजे अशा विचार प्रवाह पुढे आला.

रोयेल कलर्सन यांनी the silent spring हे पुस्तक १९६२ मध्ये प्रकासीत केले या पुस्तकात ककज या कीटकनासकमुळे होणाऱ्या१ वन्यजीवना विषयी विचार मांडले आणि पोल ई हर्लीच यांनी आपल्या Popularion Bomb हे पुस्तक १९६८ मध्ये प्रकाशित केले. आणि या पुस्तकात मानवी लोकसंख्या आणि नैसर्गिक साधन संपत्तिचा वापर आणि पर्यामवरणातील संबंध विषयक विचार मांडले. १९७२ e/; s'OECD' ने 'Pollwter Paus principal' या तत्वाचा स्वीकार केला. याचचा अर्था प्रदूषण करणाऱ्या नेचा त्याची किम्मत मोजावी लागेल अमेरिकेतील MIT या संस्थेतील काही तरुण वैज्ञाणिक विचयरवंतांनी limits Growth हा अहवाल १९७२ मध्ये प्रकाशित केले. या अहवालात आर्थिक वृद्धी प्रक्रियेवर मर्यादा ठेवली पाहिजे. मर्यादा नाही ठेवल्यास होणाऱ्या परिणामस विचार करण्यात आला. IUCN चे तज्ज्ञ ईवा बेत्तकोर आणि वेक जोक्सन यांनी १९८० जागतिक संवर्धन डावपेच (world Conservation Stratege) हा अहवाल प्रकाशित करून शाश्वत विकास हा शब्दप्रयोग करण्यात आला. या पुढे १९८७ मध्ये राष्ट्रसंघांतर्गत जागतिक पर्यावरण व विकास आयोग स्थापन करण्यात आल या आयोगाने पटिले अध्यक्षा नोव्रेचे तत्कालीन पंतप्रधान ब्रॅडलॉड हे होते.त्यांनी १९९२ मध्ये शाश्वत विकासाच्या संकल्पनेचा विकास केला.

शाश्वत विकासाची महत्वाची घटक

Paramaters or Susteeinble Derelopment

शाश्वत विकासाची वेगवेगळी असतात ....येतात त्या.

I. शाश्वत विकासाची संकल्पना समजण्यासाठी मदत करतात.

II. त्याच्याशी संबंधित समस्या निर्दशनास आणतात

III. शाश्वत विकासावर आधारित कृतिशील धोरणात्मक निर्णय घेण्यास मदत होते.

वरील सर्व शासवत विकासाची घटक आहेत परंतु वरील घटकांमध्ये काही खलील घटकाचा समवेश होतो.

१. वाहक समतेची संकल्पना :—

वाहक संकल्पना म्हणजे मनवनी नैसर्गिक पर्यारवरणावर केलेला जास्तीचा आघात सहन करण्याची क्षमता होय. यामध्ये जमीन हवा पाणी ई, हे तीन्ही महत्तवाचे आवश्यक घटक स्वत:ला वापर क्षम आहेत असून ते स्वत:ला शुद्ध ठेवण्याची क्षमता निर्देशित

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318
Vidyawarta® Peer-Reviewed International Journal
July To Sept. 2021 Issue-39, Vol-05
079

करतात.

२. आंतर–पिढिय सामन्याय :–

अंतर–पिढीय संन्याय म्हणजे पृथिवर उपलब्ध असलेली नैसर्गिक साधन संपतीचा वापर वर्तमान आणि भविष्यकालीन मानवस समन्याय पद्धतीने व्हावा. म्हणजेच वर्तमान काळात मनव जगत असताना त्याची नैसर्गिक साधन संपती योग्य वापर करावा कारण वर्तमानात मानवाला जीवन जगण्यासाठी ज्या पध्दतीने गरज असते त्या पध्दतीने भविष्यकालीन मानवाला शुध्द नैसर्गिक साधनसंपत्तीची आवश्यकता असते. यतमुळे वर्तमान काळीन मानवणी जीवन जगताना नैसर्गिक साधन संपत्तीचा गैरवापर अतीवपर न करता भविष्य कालीन मानवाला जीवन जगण्यासाठी नैसर्गिक साधन सापदाची आवश्यकता असते. त्यामुळे मानवणी वर्तमानात नैसर्गिक साधन संपतीचा योग्य वापर करावा.

३. पीडयामध्ये साधन संपदाचा वापर

मानव जिवन जगत असताना वेगवेगळया पिड्या निर्माण होतात त्या वेगवेगळ्या पिड्या वर्तमान आणि भविष्यात जिवन जगत असतात. येवढेच नव्हे तर मानव वेगवेगळ्या प्रदेशात व वेगवेगळ्या देशात जिवन जगतात त्यमुळे नैसर्गिक साधन संपदाचे पृथ्वीवरील प्रत्येक वेक्तीला स्न्याय वाटप जाले पाहिजे आणि प्रत्येकाला विकासाची समान संधि प्राप्त झाली पाहिजे.

४. लिगंविषयक समानता:–

लिगंविषयक समानता काळाची गरज आहे. कारण शाश्वात विकासासाठी पुरुष आणि स्त्री हे दोन्ही घटक महत्वाचे आहे. परंतु शाश्वत विकास प्रक्रियेत महिलांची भूमिका मर्यादित असलेली दिसून येते. माहीलाचे आरोग्य शिक्षण पोषक हे प्रश्न शाश्वत विकासात आडसर ठरतात. आरोग्य व पोशांनातील भेदभावमुळे मृत्यू व पावलेल्या माहीलाच्या संखेला Missing Women Phenomenon असे म्हंटले जाते. त्यामुळे लिगंविषयक समानता शाश्वत विकासाच्या दृष्टीने महत्तवाची आहे.

५. विविधतेचा स्वीकार:–

शाश्वत विकाससाठी विविधतेचा स्वीकार केला पाहिजे. कारण आज जगात सामाजिक संस्कृतिक व जैविक विविधता मोठ्या प्रमाणात आहे १६० देशायामध्ये ८२० वांशिक गट रहतात. ४% लोक जैवविविधतेच्या प्रदेशात राहतात स्थानिक राहणारे लोक मोठ्न प्रमाणात साधन संपदाचा वापर करतात. शाश्वत विकडससाठी या लोकांना विस्थापित केल्यास बाहेरच्या तंत्रज्ञानाच्या वापरामुळे मोठी पर्यावरणीय हानी होती त्यामुळे स्थानिक राहणार्याय लोकांच्या प्रादेशिक हक्काची संरक्षण करणे हा शाश्वत विकासाचा महत्त्वाचा भाग आहे.

निष्कर्ष :–

शाश्वत विकास म्हणजे टिकाऊ विकास जे कार्य वर्तमान काळात केले जाते. ते कार्य भविष्य कालीन टिकून राहिले पाहिजे. परंतु आज शाश्वत विकास होताना दिसून येत नाही. आज केलेल्या कामाचा दर्जा निकृठ स्वरूपाचा असल्यामुळे त्यात टिकाऊ पना नाही.

कोणतेही विकास काम हे टिकाऊ आणि पर्यावरण पूरक असले पाहिजे परंतु ते तसे होताना दिसत नाही परंतु शाश्वत विकासाची संकल्पना ही काळाची गरज आहे

संदर्भ:–

१. भारतीय अर्थशास्त्र .... रंजन कोलबे
२. लोकप्रशासनातील नवा प्रवाह .... डॉ. प्रीती पोहेकर.
३. शाश्वत विकासाचे घटक – वसुधा पुरोहित
४. शाश्वत विकास काळाची गरज ...... प्रा. भालेराव एच. डी.

□□□

Sonpeth Pin-431516 Ta.Sonpeth Dist.Parbhani
PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS) College, Sonpeth Dist. Parbhani

CamScanner